

«مطالعات جامعه‌شناسی»

سال سوم، شماره یازدهم، تابستان ۱۳۹۰

ص ص ۷۹-۹۲

بررسی رابطه استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی

(مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز)

علی‌نقی اقدسی^۱

ایرج محمودی^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۰۷

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۲/۱۲/۱

چکیده

مقاله حاضر با هدف بررسی رابطه بین استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی دانشجویان و با روش همبستگی انجام گرفته است و جامعه آماری آن شامل دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز بود که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۷۸ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبتی انتخاب و با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته به بررسی موضوع مورد تحقیق پرداخته شده و میزان پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد. نتایج تحقیق نشان داد که رابطه بین میزان استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی معنادار، مثبت و مستقیم بوده و همچنین میزان استفاده از اینترنت و عضویت در شبکه‌های اجتماعی نیز با ابعاد انزوای اجتماعی (احساس یاس، عجز و احساس تنهایی) رابطه مثبت و مستقیم دارد. واژگان کلیدی: اینترنت، انزوای اجتماعی و احساس تنهایی.

مقدمه

بواسطه رشد روزافزون فناوری‌ها و آثار حاصل از آن، تغییر و تحول دائمی به واقعیت انکارناپذیر حیات اجتماعی تبدیل شده است از جمله مصادیق این نوآوری‌ها می‌توان به ظهور و اشاعه تکنولوژی‌های ارتباطی و اطلاعاتی اشاره نمود. ظهور پدیده‌ای به نام اینترنت گردش اطلاعات را در سطح جهان شدت بخشیده است. تا اواسط دهه ۹۰ اکثر شبکه‌های اجتماعی به اینترنت منتقل شد و کامپیوترها از حالت شخصی خارج شدند. پیدایی صور نوین ارتباط در شبکه‌های بزرگ کامپیوتری مانند اینترنت، زمینه‌ساز فضاهای اجتماعی جدید گشته است. فضاهای بدون مرز روابط اجتماعی را تحت تاثیر قرار می‌دهند. بدین‌سان تکنولوژی‌های

E-mail: alinaghi.aghdasi@yahoo.com

۱. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، گروه علوم تربیتی؛ تبریز- ایران.

E-mail: eraj.mahmoudi@gmail.com

۲. دانشگاه آزاد اسلامی واحد میاندوآب، گروه علوم تربیتی؛ میاندوآب - ایران.

نویین اطلاعات، اقصی نقاط عالم را در شبکه‌های جهانی به یکدیگر پیوند داده و ارتباطات کامپیوتری، مجموعه گسترده‌ای از اجتماعات مجازی را به وجود آورده است (دوران، ۱۳۸۱).

استفاده از شبکه اینترنت از دهه هشتاد سرعت بالایی به خود گرفت، بطوری که طبق مطالعات انجام شده، تعداد کاربران این شبکه هرماه به طور متوسط حدود ۱۰ درصد افزایش یافته است (نجفی، ۱۳۸۳). به نظر کاستلز (۲۰۰۱) در آغاز هزاره سوم میلادی و با بروز پارادایم جدید مبتنی بر فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، همه کشورهای جهان به طور مستقیم و غیرمستقیم در معرض تغییرات ساختاری قرار خواهند گرفت. این نوع فناوری به خودی خود، نسبت به نهادها و فرایندهای اجتماعی عامل تعیین کننده محسوب نمی‌شود، بلکه در ماتریس پیچیده کنش متقابل بین ساختارهای اجتماعی و کنشگران، نقش یک عامل واسطه‌ای را ایفا می‌کند و به همین خاطر در مرکز کنش انسانی قرار می‌گیرد (به نقل از حسنی، ۱۳۸۲).

آثار و پیامدهای کاربرد تکنولوژی‌های ارتباطی - اطلاعاتی از جمله اینترنت، در عرصه‌های مختلف حایز اهمیت است. اهل علم بطور کلی و دانشجویان بطور خاص، از مصرف کنندگان اصلی این تکنولوژی‌ها هستند. اینترنت بخش مهمی از فعالیت‌های آموزشی، شغلی و فراغتی دانشجویان را به خود اختصاص می‌دهند. به این جهت این احتمال وجود دارد که بهره‌مندی از این پدیده برنوع کنش‌ها، الویت‌ها و جهت‌یابی آن‌ها تأثیر داشته باشد. اما سوال این است که آیا بین استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی دانشجویان رابطه‌ای وجود دارد؟

ولمن در مقاله «سوال اجتماعی» برای نظم بخشیدن به اختلاف نظرهای فوق گونه‌شناسی جدیدی ارائه می‌کند. به عقیده وی، دیدگاه‌های گوناگون را در سه مقوله «اجتماع از دست رفته»، «اجتماع حفظ شده» و «اجتماع آزاد شده» می‌توان گنجانده.

الف) اجتماع از دست رفته: ظهور پدیده‌های مدرن مثل شهرنشینی، صنعتی شدن این پیوندها را در معرض آسیب جدی قرار داد و پیوندهای قوی را تضعیف کرد. تحولات مذکور روابط اولیه در شهر را به روابطی غیرشخصی و گذرا تبدیل کرد. در شهر افراد بجای این که اجتماعات همبسته باشند، در چند شبکه اجتماعی عضویت دارند. شبکه‌های اجتماعی به گونه‌ایست که به همدیگر متصل شده‌اند و این پیوندهای سست و ضعیف معمولاً حمایت‌های اجتماعی مورد نیاز آن‌ها را فراهم نمی‌آورد (ولمن، ۱۹۷۹). این دیدگاه توانسته است رابطه بالقوه میان تقسیم کار اداری وضعیتی را با ساختار پیوندهای اولیه نشان دهد، اما از جهت دیگر پیش فرض دیدگاه مبنی بر این که پیوندهای قوی بطور طبیعی در همبستگی‌های گروهی اولیه رخ می‌دهد مانع از بررسی این موضوع شده‌اند که آیا پیوندهای اولیه بطور ساختاری در نظام اداری جدید تحول یافته‌اند یا خیر (ولمن، ۱۹۷۹).

ب) اجتماع حفظ شده: در مقابل دیدگاه فوق، دسته دیگری از پژوهشگران کوشیده‌اند نشان دهند که پیوندهای اولیه هم‌چنان در عصر صنعتی شدن و شهرنشینی حضور دارند (ولمن، ۲۰۰۲)، اجتماع هم‌چنان

زنده است و پیوندهای متعددی میان افراد قابل مشاهده است. این گروه دیدگاه گروه اول را واجد دیدگاه بدبینانه می‌داند که نظرات‌شان مبنای تجربی محکمی ندارد.

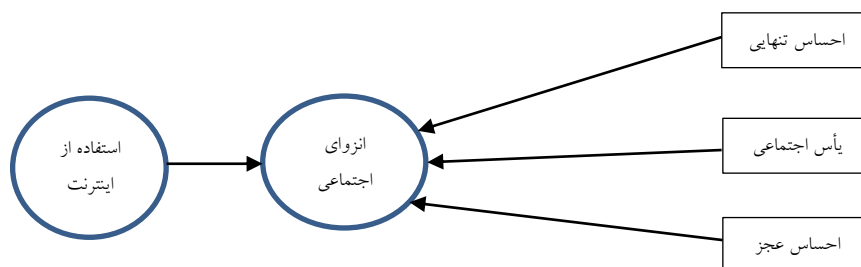
ج) اجتماع آزاد شده: در مقابل دیدگاه‌های فوق، دیدگاه دیگری وجود دارد که دیدگاه اول را نقطه عزیمت خوبی نمی‌داند که دیدگاه دوم از آن غافل شده است و آن همانا تاثیرات جدی فرایندهای صنعتی شدن و شهرنشینی است. به ندرت می‌توان از تاثیرات این فرایندهای گسترده بر روابط و پیوندهای اجتماعی صرف نظر کرد، از سوی دیگر نبود شدن اجتماع در جوامع جدید ادعایی است که شواهد تجربی آن را تایید نمی‌کنند. در واقع، بوجود آمدن و سایل حمل و نقل سریع و وسایل ارتباطی، مثل تلفن، تعلق و وابستگی فرد را به جغرافیا و محل کمتر ساخته است. به تعبیر دیگر نقش زمان و مکان در ارتباطات انسانی کمتر شده است اما این بدین معنا نیست که اجتماع نابود شده است، بلکه اجتماع در شکل جدید آن خود را، از طریق شبکه‌های اجتماعی، باز تولید کرده است. آثار و پیامدهای استفاده از اینترنت از دیدگاه گروهی از عالمان به صورت زیر مورد توجه اساسی می‌باشد:

گروه اول: این گروه که دیدگاه‌شان در حال تبدیل شدن به یک ایدئولوژی برتر است، "از یک دنیای تازه"، سخن می‌گویند که در تعارض با "دنیای قدیمی" است. از نظر آن‌ها دنیای مجازی یا دنیای شبکه‌ها که فضای سایبری نیز نامیده می‌شود، بتدریج جایگزین دنیای واقعی قدیمی خواهد شد (برتون، ۱۳۸۲: ۲۱). آن‌ها معتقدند اینترنت به تدریج به تغییرات مثبت کمک می‌کند. اینترنت با فراهم آوردن فضای ملاقات برای افراد دارای علایق مشترک و غلبه بر محدودیت‌های مکان و زمان، موجب تجدید حیات اجتماعی می‌شود، گفتگوی آزاد و دموکراتیک را رواج می‌دهد، چشم‌اندازهای چند جانبه را ارائه می‌دهد و اقدام جمعی را امکان‌پذیر می‌سازد. در این دیدگاه اینترنت نه تنها فرصت‌های تماس با دوستان و خویشان را با هزینه پایین فراهم می‌کند، بلکه در نتیجه آگاهی اعضای شبکه از نیازهای یکدیگر، بر تعداد ارتباطات رو در رو و تلفنی به آن‌ها می‌افزاید (ولمن، هاس و دیگران، ۲۰۰۱: ۳-۴). در راس این گروه روشنفکرانی از تبار مک‌لوهانی هستند که به هواداران جامعه اطلاعاتی و سپس اینترنت مبدل شده‌اند. موضوع آنان اغلب آغشته به نوعی مذهب‌گرایی است. بنیادگرایان اینترنت در این دسته می‌گنجند از جمله صاحب‌نظران این گروه می‌توان به «دانیل بل» اشاره نمود. اساس نظریه وی این بود که تغییری از تولید کالا به ارائه خدمات به وقوع پیوسته و اساس این تغییر تولید است (دارنلی و دیگری، ۱۳۸۴: ۲۵-۲۴).

گروه دوم: این گروه اعتقاد دارند استفاده از اینترنت موجب انزوای اجتماعی است. از نظر آنان استفاده از اینترنت مانع توجه افراد به اجتماع واقعی می‌شود، زیرا تعاملات شبکه‌ای آن‌ها، از نظر میزان ارتباطات مستقیم‌شان پیشی می‌گیرد. پیوندهای اینترنتی به تدریج به دوستی عمیق ارائه منابع غیر ملموس (مانند حمایت عاطفی) و ارائه کمک مادی واقعی منتهی می‌شود. از جمله صاحب‌نظران این گروه می‌توان به هابرماس اشاره کرد (همان: ۲۹).

گروه سوم: این گروه بر این باورند که اینترنت دارای نقش تکمیلی دارد، معتقدند قضاوت در مورد این که اینترنت موجب کاهش یا افزایش انزوای اجتماعی می‌شود در چارچوب زندگی شخصی، معنا پیدا می‌کند. اینترنت در حرفه زندگی روزمره ادغام می‌شود و به تدریج زندگی در شبکه، همانند فعالیت‌های خارجی از شبکه تلقی می‌شود. این فناوری به شیوه‌ای تدریجی موجب تداوم و گسترش انتقال روابط میان فردی از شبکه‌های در به در به شبکه‌های مکان به مکان و شخص به شخص می‌شود. از صاحب‌نظران این دیدگاه لین و کاستلز را می‌توان نام برد.

مدل تحقیق

شکل شماره (۱): نمودار نظری تحقیق (نگارندگان مقاله)

نظریه استفاده و بهره‌مندی

یکی از پیامدهای ظهور تکنولوژی‌های نوین ارتباطی، این است که احتمالاً باید نظریه‌هایی داشته باشیم که تاکید کمتری بر اثرهای ارتباط جمعی و تاکید بیشتری بر شیوه‌های استفاده افراد مخاطب از ارتباطات جمعی داشته باشند. این تغییر ممکن است اهمیت بیشتری به رویکرد استفاده و بهره‌مندی در مطالعه ارتباط جمعی بدهد (سورین و دیگری، ۱۳۸۴: ۳۲). فرض اصلی استفاده و بهره‌مندی این است که افراد مخاطب، کم و بیش به صورت فعال به دنبال محتوایی هستند که بیشترین خشنودی را فراهم کند. درجه این بهره‌مندی (خشنودی) بستگی به نیازها و علایق افراد دارد. افراد هرچه قدر بیشتر احساس کنند که محتوای رسانه‌ها، نیاز آنان را برآورده می‌کند، احتمال این که آن محتوا را انتخاب کنند بیشتر است (ویندال و دیگران، ۱۳۷۶: ۲۷).

نظریه ماریپج سکوت

یکی از نظریه‌هایی که بیش از نظریه‌های دیگر به رسانه‌های جمعی قدرت می‌دهد، نظریه "ماریپج سکوت" است که الیزابت نوئل نئومان (۱۹۸۰-۱۹۷۳) آن را مدون کرده است. ماریپج سکوت در خصوص

یک موضوع مناقشه انگیز افراد در باره توزیع افکار عمومی حدس‌هایی می‌زنند. آن‌ها سعی می‌کنند تعیین نمایند آیا در اکثریت قرار دارند یا خیر، و سپس می‌کوشند تعیین کنند آیا تغییر افکار عمومی در جهت موافقت با آن‌هاست یا خیر. اگر احساس کنند در اقلیت قرار دارند گرایش پیدا می‌کنند که درباره موضوع سکوت کنند. اگر فکر کنند تغییر افکار عمومی در جهت فاصله گرفتن از آن‌هاست، گرایش پیدا می‌کنند درخصوص موضوع ساکت بمانند. هرچه بیشتر ساکت بمانند افراد دیگر بیشتر احساس می‌کنند که دیدگاه خاص عرضه نشده است و بیشتر ساکت می‌مانند (تانکار و دیگری، ۱۳۸۴: ۳۹۶).

پیشینه تحقیق

مه سیمپور شهریار در سال ۱۳۸۶ به مقایسه افسردگی، انزوای اجتماعی و ارتباطات خانوادگی نوجوانان دختر کاربر اینترنتی در دبیرستان‌های شهر تهران پرداخته است. از پرسشنامه ارتباطات خانوادگی، آزمون افسردگی CDI و مقیاس انزوای اجتماعی UCLA جهت جمع‌آوری اطلاعات استفاده کرده است. تحقیق در دو مرحله صورت گرفته و در مرحله اول داده‌ها، مطالعه در پی نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی مرکب از ۲۲۷ دانش‌آموزان دختر دبیرستانی (۱۱۵ کاربر و ۱۱۲ کاربر اینترنتی) بدست آمده نشان داده که بین گروه کاربران و غیرکاربران در سه متغیر افسردگی، انزوای اجتماعی و ارتباطات خانوادگی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. در مرحله دوم با توجه به نتایج موجود از میان کاربران اینترنتی (میانگین ۱۰ ساعت یا بیشتر) ۲۵ دانش‌آموز به روش تصادفی انتخاب شده و با ۲۵ دانش‌آموز غیرکاربر در سه متغیر ذکر شده مورد مقایسه قرار گرفته‌اند. نتایج t نشانگر تفاوت معنی‌دار دو گروه در هر سه متغیر بود.

محمدعلی نادری و ایلناز سجادیان در سال (۱۳۸۵) با موضوع ارتباط بین افسردگی و انزوای اجتماعی کاربران نوجوان و جوان با مدت زمان روزانه معمول کاربری اینترنت به منظور تعیین ارتباط اجتماعی میان افسردگی و انزوای اجتماعی کاربران اینترنتی با میزان ساعات کار آن‌ها طراحی کرده‌اند. این مطالعه با روش و مطالعه از نوع توصیفی همبستگی بوده و در آن از ۱۱۸ نفر از مشتریان کافی‌نت‌های مجاز شهر اصفهان پرداخته است و در آن از تست افسردگی یک و تست محقق ساخته انزوای اجتماعی برای ارزیابی افسردگی و انزوای اجتماعی استفاده شده است و یافته‌ها حاکی از وجود رابطه مثبت بین افسردگی و انزوای اجتماعی با مدت زمان معمول استفاده از اینترنت در کاربران نوجوان و جوان است. و نتیجه گرفته است که استفاده بیش از حد اینترنت می‌تواند برای سلامت، رشد روانی و رشد اجتماعی نوجوان و جوان خطر آفرین باشد.

کراوت و همکارانش (۱۹۹۸) دریافتند استفاده از اینترنت با احساس تنهایی ارتباط مستقیم دارد. پیتردل (۲۰۰۱) معتقد است که مانند دیگر تکنولوژی‌ها که سبب تنبلی و کم تحرکی جسمی می‌شوند، اینترنت نیز کم تحرکی اجتماعی را تقویت کرده و تلاش برای برقراری روابط با دیگران در دنیای واقعی را کاهش می‌دهد که نهایتاً منجر به انزوای اجتماعی می‌شود.

اندرسون (۱۹۹۷) بیان می‌کند که فرد، ارتباط با اینترنت را برای فرار از مشکلات واقعی و یا خلاص شدن از احساسات کسالت و ملالت خود، رهایی از احساسات درماندگی، گناه، تنهایی، اضطراب یا افسردگی، استفاده می‌کند.

در تحقیقی توسط پرفسور نورمن نای (۲۰۰۰) استاد دانشگاه استنفورد این نتیجه حاصل شد که هرچه قدر میزان استفاده از اینترنت افزایش یابد، افراد زمان کمتری را با دوستان و فامیل می‌گذرانند، کمتر به خرید رفته و یا کمتر به تلویزیون نگاه می‌کند. نتیجه تحقیق که بر روی ۴۱۱۳ بزرگسال در امریکا صورت گرفت این بود که اگر چه اکثر کاربران اینترنتی می‌توانند با استفاده از پست الکترونیکی با خانواده و یا دوستان خود ارتباط برقرار کنند. اما از این طریق هرگز نمی‌توانند با آن‌ها قهوه بنوشند و یا آن‌ها را در آغوش بگیرند. این تکنولوژی وسیله‌ای شده است تا همانند تلویزیون در دهه‌های پیش اکثر ارتباطات سازنده را به حداقل برساند.

تحقیق لنهاارت، راین والیور (۲۰۰۱) مسایل جوانان را در استفاده از اینترنت و کامپیوتر شامل اختصاص زمان کمتر به مطالعه کاهش ارتباطات اجتماعی و تاثیر در کمیت و کیفیت چگونگی ارتباط با والدین و دوستان می‌داند. بسیاری از پاسخ دهندگان از انزوای این وسیله و عدم وجود ارتباطات رو در رو به عنوان یک عامل اساسی در احساس تنهایی و انزوا صحبت می‌کنند. اکثریت استفاده کنندگان از اینترنت اعتراف می‌کنند که زمان‌شان هنگام استفاده از اینترنت سریع‌تر گذشته و با صحبت زود هنگام و احساس بی‌قیدی در روابط اینترنتی مواجه شده‌اند و افرادی که دچار اعتیاد به صحبت اینترنتی می‌شوند، معمولاً بیش از حد درگیر شده و احتمال این که به مسایل غیر اخلاقی نیز آلوده شوند، زیاد است.

فلاحی در سال (۲۰۱۱) در تحقیقی به بررسی تاثیر فناوری اطلاعات و اطلاعات (ICT) بر رابطه میان کاربران اینترنت و انزوای اجتماعی دانشجویان پرداخته است. طبق این بررسی افرادی که از اینترنت بیشتر استفاده می‌کنند، دردنیای دیگری به اینترنت معتاد هستند و با انزوای اجتماعی روبرو هستند. برای بررسی ICT و رفتار اجتماعی یک نمونه تصادفی به تعداد ۵۰۰ نفر از گروه دانشجویان دانشگاه شیراز انتخاب کرده و از مقیاس UCLA و مقیاس یانگ (۱۹۹۸) جهت جمع‌آوری اطلاعات استفاده کرده است. و نتایج آن نشان داد که دانشجویان به اینترنت معتاد بوده و گروه‌های معتاد در مقایسه با گروه‌های دیگر خیلی احساس دلتنگی می‌کنند.

تحقیق القاز و همکاران (۲۰۱۳) به بررسی کاربرد اینترنت و احساس تنهایی و اثربخشی اجتماعی دانشجویان دانشگاه‌های ترکیه پرداخته است، نتایج تحقیق نشان داد که رابطه معنی‌داری بین کاربرد اینترنت و نمرات تنهایی وجود دارد، در حالی که هیچ نوع رابطه‌ای با نمرات اثربخشی مشاهده نشده است.

تعاریف نظری و عملی متغیرهای تحقیق

متغیر انزوای اجتماعی: انزوای اجتماعی وضعیتی است که در آن شخص فاقد پیوندهای کافی جهت جذب حمایت و منابع اجتماعی است (ساروخانی، ۱۳۸۲).

تعریف عملیاتی: احساس انزوای اجتماعی با استفاده از نظریه سیمن باشاخص‌هایی چون: عدم همکاری با دیگران در انجام امور، عدم احساس نشاط در زندگی، تنهایی را ترجیح دادن، دوری از دوستان، عدم احساس اهمیت از نظر دیگران و عدم مشارکت در فعالیتهای جامعه اندازه‌گیری شد. میزان استفاده از اینترنت در طول شبانه روز: این متغیر میزان استفاده دانشجویان از اینترنت در طول شبانه روز را می‌سنجد.

احساس تنهایی: کلرمن معتقد است احساس تنهایی از نقص در روابط نزدیک و اختلال یا انسجام اجتماعی ناشی می‌شود (کلرمن، ۱۹۸۶).

تعریف عملیاتی: تجربه‌ای ذهنی و نامطلوب است که به دنبال نقص (چه به لحاظ کمی و چه به لحاظ کیفی) در شبکه روابط اجتماعی ایجاد می‌گردد. احساس تنهایی در تفاوت میان سطح تماس‌های اجتماعی که فرد انتظار دارد یا خواستار آن است و میزانی که او بطور واقعی از آن برخوردار است، ریشه دارد. فردی که دچار احساس تنهایی است، احساس می‌کند که قادر به درک درست نیست، از جانب دیگران طرد شده است، فاقد الگوهای اجتماعی مناسب برای فعالیتهای مطلوب می‌باشد، فعالیتهای خاصی که حس انسجام و فرصتهایی برای نزدیکی احساسی فراهم می‌کند.

یاس اجتماعی و احساس عجز: این احساس ناامید کننده‌ای را ترسیم می‌کند و احساس منفی افراد را نسبت به آینده نشان می‌دهد و هر قدر در سطوح مختلف شبکه روابط اجتماعی جامعه روابط امداد رسانی در ابعاد مختلف معرفتی (راهنمایی، مشاوره و آموزش)، مادی (کمک اقتصادی)، عاطفی (همدردی) و منزلتی (اعاده کرامت انسانی) بیشتر باشد، به همان نسبت میزان یاس اجتماعی و احساس عجز کاهش می‌پذیرد (چلیپی، ۱۳۷۵).

تعریف عملیاتی: به عنوان انتظارات منفی نسبت به آینده یا فقدان احساسات مثبت به آن تعریف می‌شود. در فضای مفهومی ناامیدی، عدم پیش‌بینی آینده، فقدان انگیزه و نوعی دلسردی کاملاً آشکار است.

فرضیه‌های تحقیق

۱. بین میزان استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی رابطه وجود دارد.
۲. بین احساس عجز، یاس و میزان استفاده از اینترنت رابطه وجود دارد.
۳. بین احساس تنهایی و میزان استفاده از اینترنت رابطه وجود دارد.
۴. بین میزان انزوای اجتماعی و احساس تنهایی رابطه وجود دارد.
۵. بین میزان انزوای اجتماعی و احساس عجز و یاس رابطه وجود دارد.

روش‌شناسی تحقیق

جامعه آماری این تحقیق کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز که ۲۴۸۲۹ نفر می‌باشد و طبق جدول کوکران ۳۷۸ نفر انتخاب شد. روش نمونه‌گیری از دانشجویان، روش تصادفی طبقه‌ای نسبتی بود و نمونه‌ها براساس سهم هر دانشکده در جامعه آماری بصورت نسبی انتخاب شد و روش نمونه‌گیری در هر دانشکده، روش تصادفی بود. کلیه فرضیه‌ها با تحلیل همبستگی انجام شد. و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS در سطوح توصیفی، تبیینی و تحلیلی انجام گرفت. برای گردآوری داده‌ها از ابزار محقق ساخته استفاده شده است که در ۱۰ بعد: احساس تنهایی، احساس عجز، یاس اجتماعی، اندازه شبکه، تنوع نهفته در شبکه، حمایت عاطفی، تبادل اطلاعات و مشورت دادن، کمک مالی و همراهی و معاشرت و استفاده از اینترنت در مقیاس طیف لیکرت سنجیده شده است. و پایایی هر یک از گویه‌ها به شرح جدول زیر، با استفاده از آلفای کرونباخ محاسبه گردیده است.

جدول شماره (۱): نتایج آزمون آلفای کرونباخ

متغیر	مقدار پایایی محاسبه شده
احساس تنهایی	.۸۷۲
احساس عجز	.۷۳۱
یاس اجتماعی	.۷۵۱
استفاده از اینترنت	.۷۴۵
اندازه شبکه	.۸۱۱
تنوع نهفته در شبکه	.۷۱۲
حمایت عاطفی	.۷۸۱
تبادل اطلاعات و مشورت دادن	.۸۱۲
کمک مالی	.۸۷۸
همراهی و معاشرت	.۷۶۸

یافته‌های تحقیق

جدول شماره (۲): توزیع پاسخگویان بر حسب جنسیت

جنسیت	تعداد	درصد
زن	۱۹۵	۵۱,۶٪
مرد	۱۸۳	۴۸,۴٪
جمع کل	۳۷۸	۱۰۰٪

جدول شماره (۲) توزیع فراوانی پاسخگویان را بر حسب جنسیت نشان می‌دهد، باتوجه به نتایج جدول از میان پاسخگویان تحقیق ۵۱,۶ درصد را زنان، و ۴۸,۴ درصد را مردان تشکیل می‌دهد.

جدول شماره (۳): توزیع پاسخگویان بر حسب رشته تحصیلی

رشته تحصیلی	تعداد	درصد	درصد تجمعی
علوم انسانی و اجتماعی	۱۶۳	۴۳,۱	۴۳,۱
فنی و مهندسی	۱۵۱	۳۹,۹	۸۳,۰
پزشکی و دامپزشکی	۳۵	۹,۳	۹۲,۳
زبان‌های خارجه	۱۷	۴,۵	۹۶,۸
علوم پایه	۱۲	۳,۲	۱۰۰,۰
جمع کل	۳۷۸	۱۰۰٪	

جدول شماره (۳) توزیع فراوانی پاسخگویان را بر حسب مدرک تحصیلی نشان می‌دهد باتوجه به نتایج جدول از میان پاسخگویان تحقیق ۴۳,۱ درصد را داری رشته علوم انسانی و اجتماعی، و ۳۹,۹ درصد را دارای رشته فنی مهندسی، ۹,۳ درصد را دارای پزشکی و دامپزشکی، ۴,۵ درصد را دارای زبان‌های خارجه و ۳,۲ دارای رشته علوم پایه تشکیل می‌دهد.

جدول شماره (۴): آماره توصیفی میزان استفاده از اینترنت

متغیر	میانگین	میان	واریانس	انحراف معیار	حداقل	حداکثر	دامنه	چولگی	کشیدگی
اینترنت	۲,۹۲	۲,۸۸	۰,۴۰۳	۰,۶۳۴	۱,۲۲	۴,۳۳	۳,۱۱	-۰,۰۱۴	-۰,۰۵۸

جدول فوق آماره‌های توصیفی مربوط به میزان استفاده از اینترنت را نشان می‌دهد که میانگین نمره این متغیر ۲,۹۲ و میان آن ۲,۸۸ می‌باشد.

جدول شماره (۵): آماره توصیفی میزان انزوای اجتماعی

متغیر	میانگین	میانه	واریانس	انحراف معیار	حداقل	حداکثر	دامنه	چولگی	کشیدگی
انزوای اجتماعی	۳,۴۴	۳,۴۷	۰,۲۱۱	۰,۴۵۹	۱,۹۴	۴,۷۶	۲,۸۲	-۰,۴۰۲	۰,۰۳۲

جدول فوق آماره‌های توصیفی میزان مربوط به میزان انزوای اجتماعی را نشان می‌دهد که میانگین نمره این متغیر ۳,۴۴ و میانه آن ۳,۴۷ می‌باشد.

جدول شماره (۶): نتایج همبستگی پیرسون بین استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی

فرضیه یکم	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون
استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی	۰/۱۱۲	۰/۰۲۹	رد فرضیه صفر

با توجه به جدول فوق، ضریب همبستگی محاسبه شده برابر با ۰/۱۱۲ می‌باشد و مقدار عدد معنی‌داری مشاهده شده برابر با ۰/۲۹ بوده است که از سطح معنی‌داری استاندارد (۰/۰۵) کمتر است. لذا فرضیه صفر مبنی بر عدم وجود رابطه میان استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی در سطح اطمینان ۹۵٪ تایید نمی‌شود. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که استفاده از اینترنت با انزوای اجتماعی دانشجویان رابطه معنی‌داری دارد و این رابطه مستقیم و مثبت است.

جدول شماره (۷): نتایج همبستگی پیرسون بین احساس تنهایی و انزوای اجتماعی

فرضیه دوم	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون
احساس تنهایی و انزوای اجتماعی	۰/۷۲۵	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر

با توجه به جدول فوق، ضریب همبستگی محاسبه شده ۰/۷۲۵ می‌باشد و مقدار معنی‌داری مشاهده شده برابر با ۰/۰۰۰ بوده است. لذا فرضیه صفر مبنی بر عدم ارتباط میان احساس تنهایی و انزوای اجتماعی در سطح اطمینان ۹۵٪ تایید نمی‌شود. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که احساس تنهایی با انزوای اجتماعی رابطه معنی‌داری دارد. و از آن‌جا که ضریب همبستگی محاسبه شده مثبت می‌باشد، نشانگر مثبت و مستقیم بودن این رابطه است.

جدول شماره (۸): نتایج همبستگی پیرسون بین احساس عجز، یاس و انزوای اجتماعی

فرضیه سوم	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون
احساس عجز و یاس و انزوای اجتماعی	۰/۸۲۵	۰/۰۰۰	رد فرضیه صفر

با توجه به جدول فوق، ضریب همبستگی محاسبه شده برابر با ۰/۸۲۵ می‌باشد و مقدار معنی‌داری مشاهده شده برابر با ۰/۰۰۰ بوده است. لذا فرضیه صفر مبنی بر عدم ارتباط میان احساس عجز و یاس و انزوای اجتماعی در سطح اطمینان ۹۵٪ تایید نمی‌شود. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که احساس عجز و یاس با انزوای اجتماعی رابطه معنی‌داری دارد.

جدول شماره (۹): نتایج همبستگی پیرسون بین احساس، یاس و استفاده از اینترنت

فرضیه چهارم	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون
احساس عجز و یاس و استفاده از اینترنت	۰/۰۱۴	۰/۷۸۴	عدم رد فرضیه صفر

با توجه به جدول فوق، ضریب همبستگی محاسبه شده برابر با ۰/۱۴ می‌باشد و مقدار معنی‌داری مشاهده شده برابر ۰/۷۸۴ بوده است و بین دو متغیر احساس عجز و یاس رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

جدول شماره (۱۰): نتایج همبستگی پیرسون بین احساس تنهایی و استفاده از اینترنت

فرضیه پنجم	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری	نتیجه آزمون
احساس تنهایی و استفاده از اینترنت	۰/۰۱۴۶	۰/۰۰۵	رد فرضیه صفر

با توجه به جدول فوق، ضریب همبستگی محاسبه شده برابر ۰/۱۴۶ می‌باشد و مقدار معنی‌داری مشاهده شده برابر ۰/۰۰۰۵ بوده است. لذا فرضیه صفر مبنی بر عدم رابطه میان احساس تنهایی و استفاده از اینترنت در سطح اطمینان ۹۵٪ تایید نمی‌شود. و بین دو متغیر احساس تنهایی و استفاده از اینترنت رابطه مستقیم و مثبت وجود دارد. در واقع هر چه قدر میزان استفاده از اینترنت در بین دانشجویان بیشتر شود، احساس تنهایی آنان بیشتر احساس می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

اینترنت و عضویت در شبکه‌های اجتماعی امروزه جایگاه ویژه‌ای در جوامع پیدا کرده که می‌تواند جریان‌ها و روندهای اجتماعی را تحت تاثیر خود قرار داده و مورد دگرگونی اساسی آنان شود. استفاده از اینترنت در بین دانشجویان مورد مطالعه نشان داد که بر میزان تعاملات و ارتباطات آن‌ها موثر است. بر این اساس می‌توان گفت که هر چه قدر استفاده از اینترنت در بین دانشجویان بیشتر می‌شود میزان انزوای اجتماعی آنان نیز افزایش می‌یابد.

هم‌چنین اینترنت می‌تواند نقش مکمل را در ارتباطات اجتماعی ایفا نماید. ارتباطات اجتماعی چهره به چهره و یاتلفنی در زمان خاصی رخ می‌دهند و اگر از حدی تجاوز نماید نوعی تعدی به زندگی خصوصی افراد تلقی می‌شوند. اما ارتباط از طریق اینترنت می‌تواند بدون ایجاد مزاحمتی فواصل خاص زمانی را پر کند. از همین حیث استفاده اجتماعی از اینترنت موجب کاهش انزوای اجتماعی یا به تعبیر دیگر افزایش

ارتباطات اجتماعی می‌گردد. با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان گفت اینترنت بر انزوای اجتماعی دانشجویان تاثیر دارد و به عبارتی رابطه معناداری بین استفاده از اینترنت و انزوای اجتماعی وجود دارد. و این رابطه مثبت و مستقیم بوده و همچنین میزان استفاده از اینترنت و عضویت در شبکه‌های اجتماعی نیز با ابعاد انزوای اجتماعی یعنی احساس عجز و یاس و احساس تنهایی رابطه وجود دارد. بدین معنا که استفاده از اینترنت به طور کلی موجب افزایش انزوای اجتماعی می‌گردد.

در بررسی نتایج حاصل از تحقیقات انجام شده نیز می‌توان در مقایسه با تحقیق حاضر نتیجه‌گیری کرد که میزان استفاده از اینترنت با میزان انزوای افراد رابطه دارد. در واقع هر چه قدر استفاده از اینترنت بیشتر شود انزوای اجتماعی و احساس یاس و عجز و احساس تنهایی افزایش می‌یابد که این بر تعاملات و مراودات آن‌ها تاثیر فراوانی دارد.

براساس نتایج تحقیق حاضر می‌توان پیشنهادهای زیر را ارائه نمود:

۱. به نظر می‌رسد که اثر اینترنت بر انزوای اجتماعی چه در زمینه افزایش و چه کاهش آن بستگی شدید به نوع استفاده و زمان اختصاص داده شده می‌باشد. اگر دانشجویان به منظور ارتباط با دیگران و استحکام روابط اجتماعی از اینترنت استفاده کنند منجر به کاهش افسردگی، احساس تنهایی و در صورت بکارگیری به منظور فرار از حقایق موجب کاهش در روابط خانوادگی و افزایش انزوای اجتماعی خواهد شد.
۲. به نظر می‌رسد استادان دانشگاه با ایجاد فرصت‌هایی جهت امکان ارائه نظر دانشجو در کلاس درس و ارائه کنفرانس توسط دانشجو، مشارکت دادن دانشجویان در امور دانشگاه توسط مسئولان دانشگاه و همچنین افزایش مشارکت آن‌ها در امور جامعه باعث کاهش میزان انزوای اجتماعی دانشجویان می‌گردد.
۳. به نظر می‌رسد استفاده از اینترنت پدیده‌ای رو به گسترش به ویژه در میان دانشجویان می‌باشد. لذا در سطح کلان و برنامه‌های کمی، توجه به حل مسایل و مشکلات دانشجویان، ایجاد برنامه‌های مفرح و جذاب می‌تواند راهکار مهمی برای کاهش و کنترل انزوای اجتماعی می‌گردد. و همچنین بسیاری از دانشجویان برای رهایی از مشکلات خانوادگی، بیکاری، بالارفتن سن ازدواج، مشکلات اقتصادی و بالا بودن هزینه‌های تحصیلی، کمبود فضا برای گذران اوقات فراغت، تنهایی، قواعد و هنجارهای دست و پاگیر دنیای واقعی و بسته بودن فضای جامعه به دنیای مجازی رو می‌آورند. پس با ایجاد محیط‌های ارتباطی سالم و منطقی برای ارتباطات میان فردی به ویژه روابط دختران و پسران با یکدیگر برای کاهش چت روم ضروری می‌باشد. و همچنین تلاش برای بهبود و استحکام پیوندهای خانوادگی و اجتماعی و تغییر در ساختارهای اجتماعی و فراغتی در کاهش به اینترنت موثر خواهد بود. در سطح فردی نیز به نظر می‌رسد ایجاد یک جدول زمان‌بندی مناسب برای ورود و خروج به اینترنت کارساز باشد. و همچنین پیدا کردن حامیان و افرادی که بتوانند در دنیای واقعی با آن‌ها در ارتباط باشند. حفظ حلقه‌های روابط خانوادگی، گروه دوستان و فعالیت‌های اجتماعی و سرگروه‌ها برای سپری کردن و لذت بردن از زندگی، راه‌هایی برای کاهش زمان استفاده از اینترنت می‌باشد. ذکر مسایل و مشکلات ناشی از اینترنت گویای این مسئله

است که باید در این زمینه فرهنگ‌سازی مناسب و آموزش صحیح در سطح جامعه و خانواده برای آموزش مناسب و موثر از اینترنت اتخاذ می‌شود.

منابع

- برتون، ق. (۱۳۸۲). **آیین اینترنت تهدیدی برای پیوند اجتماعی**. ترجمه: علی‌اصغر، سرحدی و دیگری. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- پورشهریاری، م، س. (۱۳۸۶). مقایسه افسردگی، انزوای اجتماعی و ارتباطات خانوادگی دانش‌آموزان دختر کاربر و غیرکاربر اینترنتی دبیرستان‌های تهران. **مطالعات روان‌شناختی**. شماره ۲، ۴۹-۶۹.
- دارنلی، ج؛ و دیگری. (۱۳۸۴). **جهان شبکه‌ای، درآمدی بر نظریه و عمل در باب جامعه اطلاعاتی**. ترجمه: شریں امین دهقان و دیگری. تهران: انتشارات چاپار.
- دوران، ع. (۱۳۸۱). **تاثیر فضای سایبرنتیک بر هویت**. رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس.
- سورین (و)، تانکار، ج. (۱۳۸۱). **نظریه‌های ارتباطات**. ترجمه: علیرضا، دهقان. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- حسینی، م، ح. (۱۳۸۲). **اینترنت و ارزش‌ها: بررسی رابطه بین استفاده از اینترنت و گرایش دانشجویان به ارزش‌های سیاسی با تاکید بر آزادی بیان و مشارکت در حکومت**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- ساروخانی، ب. (۱۳۸۲). **روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی**. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- چلبی، م. (۱۳۷۵). **تحلیل شبکه در جامعه‌شناسی**. فصلنامه علوم اجتماعی. شماره ۳.
- ویندال، س؛ و دیگری. (۱۳۷۶). **کاربرد نظریه‌های ارتباطات**. ترجمه: علیرضا، دهقان. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- نادی، م، ع؛ و دیگری. (۱۳۸۵). **ارتباط بین افسردگی و انزوای اجتماعی کاربران اینترنت نوجوان و جوان با مدت روزانه معمول کاربر اینترنت**. **تحقیقات علوم رفتاری**. شماره ۱-۲، ۳۳-۳۸.
- نجفی، ن. (۱۳۸۳). **تخمین تابع تقاضای اینترنت خانوارها در شهر تهران**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی. دانشگاه تربیت مدرس.
- Anderson. Keith. (1997). **Internet use among college students: An exploratory study**. Aralableco, Andrk 4 @ rpi .Edu.
- Binnaz Kiram, E. Aktas, I. Tuncer. (2013). **An analysis of university studens, internet use in relation to loneliness and social self efficacy**. Social and Behavioral Sciences. (84). p1504- 1508.
- Castells, M. (2001). **The Internet Galaaxy: Refections on the Internet, Business and Society**. New York. oxford university press.
- Dell, Peter. (2001). **Australian Identity and the effect of the internet**. Curtin University of Technology.
- Kraut, R., Lunndmark, V., Patterson, M., Kiesler ,S. and Mukapadhyay, T. (1998). **Internet Paradox: A Social Tecnology that reduces Social Invovement and Psychological Well- being?** Amrican Psychologist, 53:1017-1031.
- Klerman, Gerald. (1986). **Suicide and depression among adolscents and yong adult**. Amrican psy chiatric press, Inc.

- Lenhert, A. Raine, t & o liverl. (2001). **Teenaye life on line: the raise of instant massaygeration and the internet impct on friend ship and family relationship.** Available at <http://www.pew internet. org>.
- Nie, Norman & lutzEbring. (2000). **Internet and society: apreliminary.** report. SIQSS, Inter surrey Inx. And kcinsey & co. Nielson, Jacob. (1993). **Hypertext & Hyper media,** Academic press inc. Paxton,
- Vida, Fallahi. (2011). **A study about the relationship between internet usage and social isolation among Iranian students.** Social and Behavioral Scinces. (15) p394-398.
- Welman, B. (1979). **The Community Question: the Intimate Networks of EastYork.** **Amrican Journal of Socilogy.** 84:1201-1231
- Welman, B. (1979b). **The Community Question: the Intimate Networks of EastYork.** **Amrican Journal of Socilogy.** 84:1201-1231, B. (1979a) "Networks, Neishborhoods, and communities". urban Affairs Quarterly 14 (3):363-390 Wellman.
- Well man Bary & Quan Hass & witle, James & Hampton, keith. (2001). **Doesthe Internet Increase, Decrease, or supplemen Social Capital?** Social Network, parli caption and communicaty commit mert, Asummary of orticle published in American Be navionsc I en tist, Vol .45(3): 436-455.
- Wellman, B. (2002). **Little boxes, glocalization, and networked individualism.** In Makakoto Tonoble. Peter Van Den, Besselaar and Taru Ishida (Eds.) **Digital Cities: Computatined and Sociological Approach.** Berlin. Springer.